

УДК 930.85(477.82)+94(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2022-6-11>

Віктор ШОСТАК

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри культурології, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Україна, 43025

ORCID: 0000-0002-48379633

Бібліографічний опис статті: Шостак, В. (2022). Українська культура в контексті державного управління і пріоритетів освітньо-гуманітарної сфери. *Fine Arts and Cultural Studies*, 6, 74–80, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2022-6-11>

УКРАЇНЬКА КУЛЬТУРА В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ І ПРІОРИТЕТІВ ОСВІТНЬО-ГУМАНІТАРНОЇ СФЕРИ

На сучасному етапі розвитку українського суспільства зростає значення культури та її присутності в діях влади і окремих громадян. Пріоритети освітньо-гуманітарної сфери у значній мірі визначили сучасні соціокультурні зрушення і програмуєть подальші перспективи становлення України як демократичної, правової держави. Прослідковується тенденція до синтезу елементів західної цивілізації і традиційних форм культурної свідомості та менталітету українців. В цьому контексті актуалізуються дослідження ролі і значення культурних цінностей в становленні новітньої системи державного управління і аналіз головних тенденцій гуманітарної складової в освітніх процесах України та світу.

Мета статті – соціокультурний аналіз особливостей управління через ціннісну парадигму і головних тенденцій розвитку освітньо-гуманітарної сфери.

Наукова новизна. Спираючись на методологічний апарат багатофакторного аналізу і моральної оцінки соціальних змін, управління досліджується не тільки як різновид безпосередньої дії, а передусім як багатогранний культурний феномен, в якому органічно поєднуються філософські змісти, духовні цінності, форми конкретних нормативних документів, традиція і новація у визначенні динаміки розвитку суспільства, дія культурних архетипів і моральних мотивів. Обґрунтовується думка, що вирішального значення в сучасному світі набуває людський капітал, який стає основою успішного розвитку країни і джерелом адекватних відповідей на загрози, викликані російською агресією. Визначено, що при вирішенні проблем розвитку освітньо-гуманітарної сфери слід об'єднати зусилля державної влади, місцевого самоврядування і громадянського суспільства. Визначальними для ефективного руху можуть стати рекомендації Європейської Хартії про Самоврядування, що особливо актуально в контексті інтеграції України в європейський культурний простір та розвитку співпраці з соціально-економічними структурами розвинутих країн західної демократії.

У **висновку** зазначається, що в нових умовах розвитку світу і України гуманітарна складова освіти стає не тільки процесом засвоєння певної сукупності знань через систематичне навчання, але й багатогранною системою прилучення особистості до певного способу життя, культурних традицій і цінностей багатьох поколінь, які створили культурну спадщину того чи іншого народу. Одночасно освітня система є ефективним інструментом впливу на суспільні настрої та засобом формування динаміки соціокультурних змін. В розвинутих країнах висока кваліфікація інженерно-технічних працівників передбачає оволодіння якісними професійними навиками на фоні одночасного засвоєння загально-культурних знань і компетентностей. Нові технології та інноваційний тип мислення формуються на основі особливостей менталітету і культурних традицій суспільства. На сьогодні загальні компетентності державних стандартів вищої освіти України не мають відповідного державного переліку освітніх компонентів, які б дозволили здобувачам освіти ці компетентності набуті. У своїх діях органи державної влади, місцевого самоврядування і громадянського суспільства повинні керуватися рекомендаціями Європейської Хартії про Самоврядування, яка передбачає обговорення і прийняття рішень на рівні тих верств суспільства, що найбільшою мірою відчують на собі позитивні чи негативні наслідки цього рішення.

Ключові слова: Україна, освітньо-гуманітарна сфера, управління, компетентності, цінності, культурне стримування, модернізація.

Viktor SHOSTAK

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Department of Cultural Studies in Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0002-4837-9633

To cite this article: Shostak, V. (2022). Ukrayinska kultura v konteksti derzhavnogo upravlinnya i priorytetiv osvitno-humanitarnoyi sfery [Ukrainian Culture in the Context of State Administration and Priorities of the Educational and Humanitarian Sphere]. *Fine Arts and Cultural Studies*, 6, 74–80, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2022-6-11>

UKRAINIAN CULTURE IN THE CONTEXT OF STATE ADMINISTRATION AND PRIORITIES OF THE EDUCATIONAL AND HUMANITARIAN SPHERE

At the current stage of the development of Ukrainian society, the importance of culture and its presence in the actions of the government and individual citizens is growing. The priorities of the educational and humanitarian sphere have largely determined the current socio-cultural changes and program the further prospects of the formation of Ukraine as a democratic, legal state. There is a trend towards the synthesis of Western civilization elements and traditional forms of cultural consciousness and mentality of Ukrainians. In this context, the study of the role and significance of cultural values in the formation of the state administration latest system and the analysis of the main trends of the humanitarian component in the educational processes of Ukraine and the world are relevant.

The aim of the article is a sociocultural analysis of the management features through the value paradigm and the main trends in the development of the educational and humanitarian sphere.

Scientific novelty. Relying on the methodological apparatus of multifactorial analysis and moral assessment of social changes, management is studied not only as a type of direct action, but primarily as a multifaceted cultural phenomenon in which philosophical contents, spiritual values, forms of specific regulatory documents, tradition and innovation in determining the dynamics of development are organically combined society, the action of cultural archetypes and moral motives. The opinion is substantiated that human capital acquires decisive importance in the modern world, which becomes the basis of the country's successful development and the source of adequate responses to the threats caused by Russian aggression. It was determined that when solving the problems of the development of the educational and humanitarian sphere, the efforts of the state government, local self-government and civil society should be combined. The recommendations of the European Charter on Self-Government can be decisive for an effective movement, which is especially relevant in the context of the integration of Ukraine into the European cultural space and the development of cooperation with the socio-economic structures of developed Western democracies.

In the conclusion, it is noted that in the new conditions of the world and Ukraine development, the humanitarian component of education is being not only a process of assimilation of a certain set of knowledge through systematic training, but also a multifaceted system of personal attachment to a certain way of life, cultural traditions and values of many generations, which created the cultural heritage of people. At the same time, the educational system is an effective tool for influencing public attitudes and a means of shaping the dynamics of socio-cultural changes. In the developed countries, the high qualification of engineering and technical workers involves the mastery of high-quality professional skills against the background of the simultaneous acquisition of general cultural knowledge and competencies. New technologies and an innovative type of thinking are formed on the basis of the peculiarities of the mentality and cultural traditions of society. Today, the general competencies of the state standards of higher education of Ukraine do not have a corresponding state list of educational components that would allow students to acquire these competencies. In their actions, bodies of state power, local self-government and civil society should be guided by the recommendations of the European Charter on Self-Government, which provides for discussion and decision-making at the level of those layers of society that will feel the positive or negative consequences of this decision to the greatest extent.

Key words: Ukraine, educational and humanitarian sphere, management, competencies, values, cultural containment, modernization.

Актуальність проблеми. Питання розуміння ролі і значення української культури в соціально-економічних координатах нашої держави залишається актуальним і значимим. В сучасних умовах розвитку світу зростає значення світоглядних орієнтирів освіти. У процесі навчання людина передусім засвоює знання і вміння, які дають їй можливість зрозуміти суспільство, в якому вона живе. Ефективна національна система освіти гармонійно прилучає молоду людину до традиційних форм ведення способу життя і діяльності, що є притаманними тій чи іншій країні. Всі ступені освітнього процесу передбачають орієнтацію на певні цінності, які зберігають культурну пам'ять суспільства та його моральні підвалини. Досвід розвинутих країн свідчить, що освітній потенціал несуть не тільки навчальні заклади, а уся система соціально-економічних і організаційно-управлінських структур суспільства. Тому дослідження впливу і формування культурних цінностей

в сучасному українському суспільстві є досить актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми становлення освітньо-гуманітарної сфери України в контексті традиційної культури і модернізаційних процесів висвітлює В. Андрущенко (1). Поєднання традиційних та інноваційних рішень у реформуванні освітньо-наукових процесів аналізує В. Кремінський (5). В. Горбатенко порівнює цивілізаційні цінності різних країн і їх вплив на систему управління, динаміку і форми реформування соціально-політичної та гуманітарної складових суспільства (3). Дослідник вказує на позитивний досвід успішних країн, який може використати Україна в сучасних складних умовах розвитку світу (3). Дослідниця Т. Орлова розглядає найбільш відомі теорії політичної ідеології та управління, визначає ключові особливості розвитку освітньо-культурних процесів в їх історичному розвитку. Важливим є те, що

зараз можна порівняти наш вітчизняний досвід з іншими прикладами проведення модернізаційних перетворень (6). Уявлення про розвиток закладів вищої освіти у м. Києві дають статистичні дані Головного управління статистики, які чітко показують залежність показників освітньо-гуманітарної сфери від професійного рівня і моральних мотивів державної влади (2). Відповідність українських соціокультурних процесів міжнародним індексам людського розвитку ООН аналізують міжнародні експерти у своїх щорічних звітах (7). Огляд наукових публікацій та інтернет-ресурсів засвідчує, що проблематика соціогуманітарних змін в Україні викликає значний інтерес в зарубіжних і українських засобах масової інформації. Західні ЗМІ відзначають, що головною метою російського вторгнення в Україну є повне знищення культурного простору України і всієї інфраструктури культурної пам'яті (8). Тому Україні пропонується стратегія культурного стримування, яка відіграє не менш важливу роль ніж пряма військова допомога. В цьому контексті гуманітарна складова українського освітнього простору та державної влади чекає свого подальшого аналізу та втілення.

Метою статті є соціокультурний аналіз особливостей управління через ціннісну парадигму і головних тенденцій розвитку освітньо-гуманітарної сфери України та світу..

Виклад основного матеріалу. Україна переживає важкі часи турбулентності і нестабільності. Одна з причин такого стану пов'язана з невирішеними питаннями розвитку освітньо-інтелектуального простору. В ньому за тридцять років незалежності не було створено цілісного і багатогранного образу України, який би опирався на фундаментальні дослідження формування її ідентичності та культурного потенціалу. Здобутки науковців та аналітиків нечисленних академічних установ так і залишились предметом зацікавлення малочисельних груп наукової спільноти. Глибоке вивчення і розуміння української культурної свідомості залишилось поза межами суспільної уваги громадян України. Цей стан Іван Дзюба назвав культурною неприємністю, яка стала основою неприємності економічної, політичної, оборонної, правозахисної, освітньої та інших. Були заблоковані головні суспільні інститути, призначення яких створювати єдиний щільний простір культурних цінностей і традиційних моральних норм. На сьогодні ситуація у багатьох проявах залишається без змін. По-перше, це відсутність інформації на теми розвитку культурних

цінностей на провідних українських телеканалах. По-друге, це руйнування мережі книжкових магазинів і відсутність дієвих державних рішень щодо заохочення до читання. По-третє, це відсутність адекватного і сучасного українського кіновиробництва та можливостей для творчості українським режисерам, сценаристам і митцям. По-четверте, домінування російськомовної низькопробної продукції на радіостанціях та в інтернет-просторі. Останніми роками ситуація на деяких з цих напрямків суттєво покращилась, особливо по четвертому пункту. Почав створюватись єдиний інформаційно-ціннісний простір, який часто успішно поєднував традиційні і інноваційні форми продукування культурного продукту. Це одна з головних причин застосування останнього аргументу – збройної агресії.

Стратегії управління державними процесами напряму пов'язані з рівнем освіченості та моральної культури політичного класу, який приймає рішення на основі власних ціннісно-духовних критеріїв. Ефективність функціонування державного апарату у значній мірі віддзеркалює ті форми освіти, які отримують чиновники і управлінці в університетах та інших вищих навчальних закладах. Формуванню їхніх загальних компетентностей сприяє гуманітарна складова при підготовці спеціалістів в різних сферах. Вивчення світової і української культури сприяє формуванню здатності до творчого мислення, креативності, вмінню мислити масштабно і відповідально, сприймати зміни та ініціювати модернізаційні перетворення, використовуючи загальносвітовий і європейський досвід. Глибоке вивчення культурних процесів на території України є основою для розуміння власної ідентичності, самоповаги, патріотизму, формуванню гуманістичного світогляду та відчуттю приналежності до давніх морально-культурних традицій українського суспільства.

При цьому залишається незрозумілим як можуть бути досягнуті такі світоглядні цінності, коли українська культура не передбачена державними документами як обов'язковий предмет для вивчення при здобутті вищої освіти. Студенти не вивчають також моральну культуру, яка раніше викладалась у вищій школі як етика. Все це призводить до того, що молоді фахівці часто не відчувають себе частинкою українського ціннісно-смислового простору і не мають здатності у своїх діях відтворювати основні архетипи та принципи українського менталітету. Подібна ситуація з вивченням релігійного світогляду, який в різних народів відображає їхній тисячолітній досвід пошуку і роз-

витку духовно-світоглядних цінностей. На виході отримуємо особистість, яка при вищій освіті не має чітких моральних принципів та уявлень, не володіє стратегічним мисленням і не може творчо виконувати вузько професійні функції. Не кажучи про те, що фактично Україна зараз захищає власний культурний світ від фізичного знищення. Всі аналітики відзначають, що головна мета російської агресії – повністю ліквідувати Україну як самостійну культурно-інформаційну систему, стерти з лиця землі всі об'єкти матеріальної і нематеріальної культурної спадщини.

Варто нагадати головні тенденції світових освітніх процесів. Розвиток освіти не можна пов'язувати лише з економічними критеріями. В успішних країнах відбувається перехід від суто економічних показників розвитку освітніх установ до антропо-культурного аналізу та соціального ефекту освітньої системи на стан суспільства в цілому. Низька загальнолюдська і відповідно професійна культура молодого покоління гальмує економічний розвиток і загрожує соціальними катаклізмами, подолання яких вимагає значно більше ресурсів ніж необхідних мінімальних видатків на освіту. В освітніх програмах йде пошук гармонійного поєднання між власними світоглядними давніми традиціями і вимогами часу щодо особистісного, власного розвитку окремої людини, її прагненням до автономії і індивідуальної самореалізації. У світі спостерігається зниження якості навчання і наростаючий дисбаланс між освітою і культурою, наростає відчуження людини в суспільстві. Вирішального значення в сучасному світі набуває людський капітал, який передбачає значні витрати на виховання і освіту в широкому соціальному розумінні та нових стратегій управління всіма сферами життєдіяльності громадян. Для високопідготовленого фахівця нового типу поряд з чисто професійними якостями необхідними є вміння комунікувати, оцінювати, моделювати поведінку і процеси, спираючись на індивідуальну творчість та культурний потенціал. Наукові знання в природничо-технічній площині і значний культурно-етичний потенціал залишаються головними складовими сучасної, якісної вищої освіти (Орлова, 2006, с. 93–100).

Глибинні процеси в українській освіті у великій мірі визначили тектонічні соціо-культурні перетворення в новітній українській історії. Відомий український інтелектуал Ярослав Грицак слушно звернув увагу на те, як кількісні зміни здобувачів вищої освіти створили нове покоління суспільства з новими світоглядними орієнтирами

і цінностями. Було сформоване нове молоде покоління, яке відіграло вирішальну роль у революційних змінах 2004 та 2014 років. Саме ці люди відчували дисбаланс між власними прагненнями до нових цивілізаційних зрушень і реальними соціально-політичними процесами в країні. Ця критична суспільна маса продовжує відігравати вирішальну роль у сучасних драматичних подіях російсько-української війни, в процесах становлення нової якості громадянського суспільства і суспільної свідомості. Цьому сприяло те, що з 1991 по 2004 роки у вищих навчальних закладах був передбачений обов'язковий гуманітарний компонент навчального процесу, який дав можливість студентам пізнати особливості соціокультурних та історичних змін в Україні та світі. Показово, що під час перебування на посаді президента В. Ющенка спостерігалось зростання кількості ЗВО. У вищих навчальних закладах України викладався курс з історії української культури і спостерігалось зростання кількості здобувачів вищої освіти. Вагомим показником можливостей успішного розвитку країни в сучасному світі є кількість громадян з вищою освітою, які зайняті у суспільно-корисній діяльності. Загальноприйнятий в світі індекс людського розвитку передбачає врахування статистики кількості освітніх закладів і кількості учнів та студентів на 10000 осіб. Дані за 1990–2000 роки свідчать про постійне зростання кількості вищих навчальних закладів в Україні і кількості студентів, які в них навчались. Відповідно у 1990 році було 149 закладів 3-4 рівня акредитації, а у 2000 році – 315 закладів вищої освіти з максимальним рівнем акредитації. Так само на 10000 осіб у 1990 році припадало 170 студентів названих вузів, а у 2000 році – 285 студентів [7, с. 101]. Це свідчить про загальні сприятливі умови, які створювали органи влади різного рівня для освітніх закладів. Крім цього можна говорити про престижність вищої освіти в суспільній свідомості, що відображає давні і постійні традиції української освітньої справи. Питання якості підготовки, соціального статусу викладача і студента потребують окремого аналізу. Але в цілому міжнародні фахівці зазначають великий творчий і інтелектуальний потенціал українського суспільства, який проявив себе в модернізаційних перетвореннях незалежної України. Так само є позитивні і негативні явища в діяльності вищих закладів освіти різної форми власності.

В цьому контексті варто навести дані Головного управління статистики у м. Києві. У 1995–2003 роках спостерігалось щорічне зростання

кількості студентів, прийнятих на навчання в заклади вищої освіти Києва. Від 36,9 тисяч у 1995 році до 86,3 тисяч у 2003 році. Але найбільше зростання кількості студентів відбулося за час президентства В. Ющенка. Наприклад у 2005 році на навчання у ЗВО було прийнято 123,6 тисяч студентів. Аналогічна динаміка і по студентах, які навчалися у закладах вищої освіти. В 1995 році – 165 тисяч молодих людей, в 2003 році – 356,2 тисяч, у 2005 році – 525,7 тисяч студентів [2]. Які фактори вплинули на ці показники? При всіх помилках і невдачах В. Ющенка, його політична команда сповідувала певні демократичні цінності і цивілізовані правила розвитку громадянського суспільства. Тому фінансування, нормативно-правова база, рішення профільного міністерства, фахові характеристики державних чиновників сприяли доступності вищої освіти, її розвитку і якісним змінам. Особливо варто зупинитися на гуманітарній складовій. Держава слідувала, щоб у вищій школі на всіх спеціальностях викладалися філософія, українська та зарубіжна культура, етика, релігієзнавство та інші дисципліни гуманітарного спрямування, які дозволяли здобути повноцінну вищу освіту і надати випускникам певні цінності і моральні орієнтири. Після відставки І.Вакарчука процеси змінюються. ЗВО на свій вибір визначають обов'язкові навчальні дисципліни. Нормативно-правова база і рішення міністерства освіти націлюють на вузьку спеціалізацію випускників. Як наслідок держава отримує в переважній більшості випускників з епізодичними знаннями, не зовсім добрих фахівців по обраній спеціальності і з відсутніми громадянськими уявленнями про будь-яку культуру, демократичний світогляд і мораль. Світогляд і масштаб мислення таких фахівців як правило залишається досить обмеженим та спрощеним. Масштаб мислення і глибину розуміння основних проблем розвитку суспільства з боку таких фахівців українські громадяни відчувають на собі в повсякденному житті, політичних процесах, рішеннях владних структур на різних рівнях. Показово, що після 2009 року кількість студентів ЗВО постійно зменшується. Лише в Києві у 2009 році було прийнято на навчання 85,4 тисячі студентів, а у 20019 році 67,1 тисяча студентів були прийняті на навчання у ЗВО(2). Нагадаємо, що у 2005 році цей показник складав 123,6 тисяч студентів. По суті спостерігаємо падіння у два рази. Це показник загальних соціально-економічних процесів в державі, настроїв в суспільстві щодо освіти, рівня законів і рішень влади.

Досить промовистою є загальноукраїнська статистика щодо динаміки кількісних показників розвитку вищої освіти в країні за 1991–2020 роки. Отже в 1991 році була проголошена незалежність держави. В Україні в цьому році було 149 закладів вищої освіти (університети, академії, інститути), у яких навчалось 881,3 тисяч осіб. Помітний ріст кількості ЗВО спостерігається в 1994–1995 навчальному році – 353 ЗВО, у яких навчалось 888,5 тисяч осіб. З цього року спостерігається постійне зростання показників, яке тривало до 2009 року. В цей час в Україні функціонували 353 Заклади вищої освіти, де навчались 2364,5 тисяч осіб. Нагадаємо – в 1991 році було 149 ЗВО і 881,3 тисячі студентів, в 2009 році 353 ЗВО і 2 мільйони і 364,5 тисяч студентів (4). За 18 років становлення новітньої української державності кількість ЗВО зросла більше ніж у два рази, а кількість студентів у 3 рази. Ще раз важливо наголосити, що в ці роки держава була присутня в навчальному процесі через гуманітарний компонент, який нагадував про історичну культурну пам'ять України, розповідав про цінності громадянського суспільства і демократичних процедур цивілізованого світу.

Після приходу до влади В. Януковича показники зменшуються. У 2013–2014 навчальному році в Україні діяли 325 ЗВО, де навчалось 1723,7 тисяч студентів. Російська агресія проти України стала потужним ударом по системі освітніх закладів, особливо по її вищій ланці. В 2014–2015 роках в Україні залишилось 277 ЗВО і 1438,0 тисяч студентів (2). Але реальність виглядає ще більш сумною, адже саме в 2014 році, після перемоги революції гідності міністерство освіти ліквідувало обов'язкову гуманітарну складову при здобутті вищої освіти. З цього часу предмети соціо-гуманітарного циклу, які є основою формування гідності і ціннісних переконань людини, не є обов'язковими для вивчення. Хоча загальні компетентності стандартів вищої освіти є, але освітніх компонентів, які б їх формували немає. Щодо кількісних показників, то можна зазначити, що в 2014–2020 роках тривала певна стабільність кількості ЗВО (в 2020 році їх налічувалося 281 заклад), але помічаємо постійне зменшення студентів. В 2020 році 1266,1 тисяч осіб здобували вищу освіту(4). На ці процеси мали вплив цілий ряд соціально-економічних, політичних, демографічних, геополітичних, воєнних, зовнішніх та внутрішніх чинників, які чекають свого усвідомлення і аналізу.

В сучасних умовах провідні фахівці пропонують Україні стратегію культурного стримування

проти російської пропаганди і інформаційних диверсій. Показово, що на окупованих територіях відразу знищується українська система освіти, її традиційні світоглядні основи підміняються проросійськими історичними міфами і маніпуляціями. Вчителів примушують працювати за російськими програмами навчання. Йде шалена інформаційна війна у світовому просторі заради створення потрібного образу російської агресії та дій політичного керівництва Росії. Провідні західні експерти переконані, що Україна повинна запропонувати світу проукраїнську альтернативу. Директорка Консультативної комісії США з публічної дипломатії при Державному департаменті Вівіан Волкер слушно зазначає: «Культура – головна ціль російської війни в Україні» (8). Найефективніша відповідь в цих умовах – глибокий аналіз культурних процесів в Україні в просторі і часі. Україна повинна розповідати про унікальні якості української культури та ідентичності. Це буде ефективна стратегія культурного стримування. Передбачаються не пропагандистські контратаки, а надання достовірного альтернативного нарративу, для якого міжнародні дипломати, науковці, журналісти, експерти мають створити умови для його поширення у світовому інформаційному просторі. Посолка України у США Оксана Маркарова наголосила, що Росія використовує культурні міфи власної пропаганди як інструмент зброї (4) Генеральний директор Українського інституту Володимир Шейко переконаний, що культурний елемент в нинішній війні відіграє не меншу роль, ніж військовий. Він зазначає, що Росія десятиліттями використовувала культуру, щоб просувати власні нарративи і позбавляти сусідні країни власної ідентичності та культурної пам'яті.

В цих умовах залишається незрозумілим чому державні чиновники не використовують потужні можливості закладів вищої освіти для формування у здобувачів освіти необхідних громадян-

ських і культурних цінностей. Проблема в тому, що українська культура, етика, основи політології, філософія та інші гуманітарні предмети залишають поза увагою чиновників від освіти і не отримують належної державної підтримки. Хто і як буде створювати українську інтелектуально-світоглядну альтернативу в Україні та світі? Ці питання уже давно перестали бути суто освітянськими і набули надзвичайно важливого значення в стратегіях управління країною. Від розвитку освітньо-гуманітарної сфери залежать перспективи подальших реформ та місце України в цивілізованому світі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На часі провести аналіз ситуації, що склалась в системі середньої і вищої школи в контексті розвитку культурно-світоглядного компоненту. Особливо актуальним є питання вивчення української культури в контексті військового протистояння з агресором. Очевидним є необхідність розробки нормативно-правової бази, яка б передбачала комплексне запровадження в університетах навчальних суміжних дисциплін в напрямках філософська культура, політична культура, громадянська культура, релігійна та інші. Це дасть можливість створити регіональні науково-практичні школи для вироблення достовірного та обґрунтованого українського погляду на себе і світ. Є сподівання на пошук адекватних механізмів запровадження українських культурних цінностей в систему вищої і середньої освіти. Досвід розвинутих країн свідчить, що освітній потенціал несуть не тільки навчальні заклади, а уся система соціально-економічних і організаційно-управлінських структур суспільства. Процес здобуття нових знань на певній ціннісно-світоглядній основі стає безперервним, систематичним і комплексним. Такий результат можливий при ефективних діях державної влади, яка сповідує відповідні культурні коди, змісти і відповідальність перед суспільством.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту. Київ: Знання України, 2005.
2. Головне управління статистики у м. Києві. Заклади вищої освіти (1995–2019). URL: www.kiev.ukrstat.gov.ua/p.php3
3. Горбатенко В. Стратегія модернізації суспільства. Україна і світ на зламі тисячоліть. К., 1999.
4. Заклади вищої освіти. Статистичні дані. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/osv_rik/osv_u/vuz_u.html
5. Кремінь В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Київ: Грамота, 2005. 448 с.
6. Орлова Т. Історія сучасного світу. К., 2006.
7. Україна. Національний звіт з людського розвитку 2001. Програма Розвитку Організації Об'єднаних Націй. К., 2001.
8. Україні пропонують стратегію культурного стримування проти російської пропаганди. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/6591106.html>

REFERENCES:

1. Andrushchenko V. P. Rozdumy pro osvitu [Reflections on education]. Kyiv : Znannya Ukrayiny, 2005 [in Ukrainian].
2. Holovne upravlinnya statystyky u Kyievi. Zaklady vyshchoyi osvity (1995–2019) [Main Department of Statistics in Kyiv. Institutions of higher education (1995–2019)]. URL: www.kiev.ukrstat.gov.ua/p.php3 [in Ukrainian].
3. Horbatenko V. Stratehiya modernizatsiyi suspilstva. Ukrayina i svit na zlami tysyacholit [Strategy of modernization of society. Ukraine and the world at the turn of the millennium]. K., 1999 [in Ukrainian].
4. Zaklady vyshchoyi osvity. Statystychni dani [Institutions of higher education. Statistics]. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/osv_rik/osv_u/vuz_u.html [in Ukrainian].
5. Kremin V.G. Osvita i nauka v Ukrayini – innovatsiyini aspekty. Stratehiya [Education and science in Ukraine – innovative aspects. Strategy]. Kyiv : Hramota, 2005. 448 p. [in Ukrainian].
6. Orlova T. Istoriya suchasnoho svitu [History of the modern world]. K., 2006 [in Ukrainian].
7. Ukrayina. Natsionalnyy zvit z lyudskoho rozvytku 2001. Prohrama Rozvytku Orhanizatsiyi Obyednanykh Natsiy [Ukraine. National Human Development Report 2001. United Nations Development Programme]. K., 2001 [in Ukrainian].
8. Ukrayini proponuyut stratehiyu kulturnoho strymuvannya proty rosiyskoyi propahandy [Ukraine is offered a strategy of cultural containment against Russian propaganda]. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/6591106.html> [in Ukrainian].